

Under ytan

Hans möbler ter sig bedrägligt enkla, men Björn Dahlströms formspråk är mer komplext än de flestas. Han är Sveriges mest visionära designer. *Text: Mark Isitt*

"Ett barn hade kunnat rita det där."

I väntan på att Björn Dahlström, 43, ska avsluta ett samtal med en mäkklare – han letar lägenhet – roar jag mig med att räkna hur många människor som stannar för att titta på hans BD1 eller "Kommatecknet" som fåtöljen populärt kallas. Den står i skyltönstret hos producenten Cbi på Birger Jarlsgatan i Stockholm och på mindre än tio minuter stannar fem personer. Jag försöker föreställa mig vad de tänker.

"Den där kan man väl inte sitta i?"

"Vad nonchalant, bara ett streck."

En herre lägger näsan mot fönstret, kugar händerna kring ansiktet och synar fåtöljen uppifrån och ner. Han sätter sig på huk och tittar buttert på dess björkstativ, på sittkurvan.

"Ser ju ut som en rutschkana."

Dahlström är van vid reaktionen. Och Kommatecknet står förstås där i fönstret just för att folk ska stanna till. Allt som oftast blir de stående med armarna hängande utefter sidorna, de vrider och vänder på huvudena, ser ut som punchdruckna boxare, säger Cbi-chefen Christian Springfeldt triumferande. Han har sett det tusentals gånger. Fåtöljen är mer ett utropstecken än ett kommatecken.

Nästan allt här inne i showrummet är designat av Dahlström. Här finns en bäddsoffa av britten James Irvine och en superb gövlampa av Björn Dahlströms flickvän sedan fyra år, inredningsarkitekten Anna von Schewen, men bortsett från det är det Dahlström! – Dahlström! – Dahlström! – Dahlström!

Man får lust att skandera namnet som Björn Borgs och Ingmar Stenmarks en gång.

För det är världsklass på Dahlström.

Fast det är han för blyg för att erkänna själv.

– Han är fantastisk! Man blir helt trött! säger Eero Kouvisto. Det går en motorväg mellan hans grafiska sinne och hans möbler.

– Hans möbler har en sållynt grafisk kvalitet, instämmer Love Årbén, professor i inredningsarkitektur på Konstfack där Dahlström innehar professuren i möbeldesign. De kan te sig yttliga, men Björn jobbar på djupet. Han har en helhetstanke i sitt arbete. Hans möbler känns väldigt "klara".

I serietecknarkretsar, när man ska karikera någon, då pratar man om tyngdpunkter och gravitation.

Låg tyngdpunkt är dum och snäll, som Obelix. Hög tyngdpunkt smart och blyg, som professor Kalkyl.

Om Björn Dahlström vore en seriefigur skulle han vara som Kalkyl. Fast med Obelix' stora fötter, för att markera hans jordbundenhet.

Han hävdar att han inte minns riktigt hur gammal han var när han började rita serier ute i lägenheten i Årsta, bara att det upptog det mesta av hans tid. Pojkrummet såg ut som hans kontor gör idag, föreställer jag mig – öppna järndörren och över dig faller kartonger, skrynkliga teckningar, prototyper. Det är så stökigt att han vägrar låta fotografera det.

– Jag hade en del saker för mig som jag inte riktigt kan förklara, säger han och sätter sig på "Bindestrecket", en bänk och släkting i rakt nedstigande led till Kommatecknet. Som till exempel, att jag under sängen, i 14-års åldern, hade en kartong med ett typsnitt som jag höll på att konstruera.

Han ser genuint kontunderad ut.

– Kan du svara mig, varför gör man det utan att tala om det eller visa det för någon?

Jag frågar om inte mamma Gertrud (kontorist) och pappa Curt (ingenjör) var oroliga för honom, men han hävdar att han hade så mycket kraft i det han ville göra att de nog insåg att det inte var någon idé att stoppa honom. Han ville göra teknad film – NUI Gymnasiet fick vänta. Vilket säger allt om hans självförtroende vid den här tiden. Bara så att du förstår vilkoren för animatörer: 1976, 40 år efter *Snövit*, gjordes den första, helt tecknade svenska långfilmen, *Agaton Sax och Byköpings gästabud*.

På den jobbade Dahlström i tre år som en av fyra animatörer, han var 16 någonting när han började.

Sedan hann verkligheten ikapp honom, verkar det. Mellan 1978 och 1982 slet han som AD på byrån Marknadsinitiativ (senare Garbergs) – "Jag tycker jag är en rätt duktig designer men jag fick aldrig till det inom reklam, det är för flyktigt".

Därefter gjorde han grafisk form åt jättar som Ericsson, Scania och Atlas Copco – hans logo för försäkringsbolaget KPA syns mest hela tiden i Teve.

Och inte förrän 1989 ritade han sin första designprodukt, en gunghäst för Playsam. En gunghäst som egentligen var en kanin – "Kaninens långa bakben gjorde sig bättre som medar."

Av de nu tio produkter han designat för Cbi varslar alla om hans bakgrund: de är lika direkta i sin

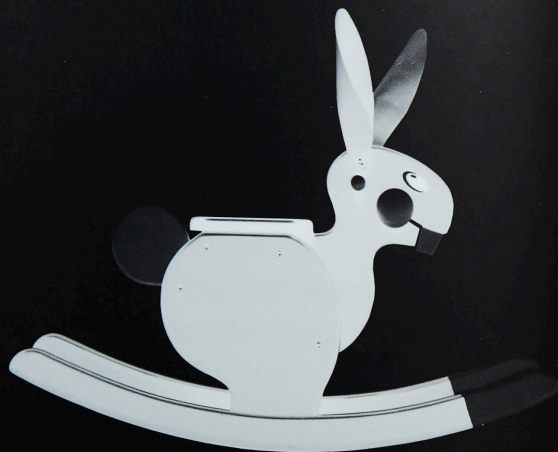
BD1 (1994), Cbi.
Föregående uppslag:
BD6 Office (1999), Cbi.

Vävmattna (1999), Kasthall.

Gungkanin (1989), Playsam.

Brännarhandtag (1996),
Primus; bestick, prototyp
i silver och teak (1999);
kaststul (1998), Hackman;
ljusstake (1995), Cbi;
vandringsstav (2000), Magis;
Skeppshultscykeln (1999).

kommunikation som den bästa reklamen; de är grafiskt tydliga; och de har *karaktär*, och *humor* – när Springfeldt läser dörren på kvällskroken gör jag mig tusan på att de dansar och sjunger i värsta Disney-manér.

Jasper Morrison – en av Dahlströms favoriter – "Jag kan inte jämföra mig med honom, han är ju en av de största" – här i en biografi på franska förlaget Dis Voir berättat hur han påverkats av tecknade serier. "I forgot to point out the influence of Tin Tin and early Walt Disney cartoons, this kind of distillation of objects into almost ridiculous simplicity. I think the simplicity of line, the economy of which was necessary to create them, probably brain-washed me at a very early age, so that anything which is visually complicated to me represents wasted effort."

Precis samma är det med Dahlström.
– Tecknad film handlar om kommunikation och ekonomi. Förberedelserna, hur enkel och slapstick-artad filmen än verkar, är enormt noggranna eftersom man inte vill rita en enda teckning för mycket, en ruta varar bara i en 24-dels sekund. Då blir det en

stolen verkligen fungerar, sittvinklar och proportioner har man ju ingen som helst känsla av i datorn. Så i det här fallet byggde vi en form i skala ett till ett. Den bestod av ett antal spant och på de spanten spände vi plywood för att kunna reglera sittvinklarna. Den formen använde vi sedan i formpressningen, vi spände ner den med hundratals tvingar.

BD5 utkristalliserar Björn Dahlströms grundläggande formfilosofi: att göra saker lättare snarare än tyngre, mjukare snarare än hårdare, välkomnande snarare än fränstötande, att generera energi, ljus och rymd.

Björn Dahlström är svensk möbeldesigns stora visionär. Inte för att han blickar framåt mer än andra, utan snarare för hans ovanliga förmåga att genom sina möbler kraftfullt kommentera samtiden. Det låter som en paradox, men som arkitekturhistorikern Hugh Hardy uttrycker det, "Framtiden bestäms av samtiden och inte av någon utopi."

Lotta Lewenhaupt, redaktör på *Elle Interiör*, hävdade tidigt i Dahlströms karriär att han var retro, att hans uttryck påminde alltför mycket om trans-

lek med väldigt exakta karikatyrer. Ansikten, kroppar, rörelsemönster – allt måste uttrycka extra starkt vad som händer. Det är klart, har man suttit så och arbetat i en hel del år, då sitter det i.
Just omedelbarheten i hans möbler kan ibland vara bedräglig – de enkla skulpturala formerna maskerar det bakomliggande arbetet. Men en möbel av Dahlström är ofta rikare i sitt uttryck och mer precis uttänkt än de flestas.

– Det finns så många objekt som är så lättkonsumerade att du inte ens tänker på dem, saker du inte ens märker att du har omkring dig. Det vill jag inte bidra till. Du kan välja bort mina objekt eller tycka om dem, det har jag inga synpunkter på, bara du får fundera lite grann.

BD5 är ett bra exempel på det.
– Om BD1 var ett experiment i litenhet, mindre kan inte en fåtölj bli utan att sittkomforten går förlorad, så är BD5 dess diametrala motsats; hur stor kan en fåtölj bli innan den uppfattas som en soffa?

– Utgångspunkten var ett T. Det blev ganska många utklippta pappers-T:n tillsammans. Jag böjde dem hit och dit innan jag tog in dem i datorn, ändrade dem en fem, tio gånger.

– Vid det laget börjar man bli nyfiken på om

mannen Olivier Mourges och plyschmöblerna i 2001 – ett rymdäventyr. Det är nog det enda negativa som någonsin skrivits om Dahlström och frågan är om inte Lewenhaupt fått äta upp sina ord med åren. För även om paralleller finns i formspråket har Dahlströms organiska objekt en högst egen identitet, en mycket specifik karaktär och närvarokänsla. Medan möblerna i 2001 var lekfulla inslag, fungerar hans fåtöljer som en trygg famn.

– Mot slutet av 60-talet skapades fantastiska möbler, säger han. Kanske hade formgivningarna mer pondus då, jag tror det. Men mest måste det ha berott på producenterna, de vågade mer. Idag är allt vinstmaximerat, det är vanligare att man gör marknadsundersökningar. Då var man inne i en tidsanda då alla ville bidra med något nytt. Man snickrade på en ny verklighet. Och bygger man någonting nytt, då kan man ju inte fråga till höger och vänster, då måste man ta chanser, då måste man vara modig.

– Det är ju svårt att vara visionär när allt ska testas. Det leder till likriktning.

– Därför är det lätt att förstå Dahlströms tacksamhet över att ha hittat en så fräsinnd producent som Cbi. Samarbetet initierades på Milanomässan 1994 där den så gott som okände Björn Dahlström stod

BDRelax (2000), Cbi.

BD5 (1997), Cbi.

BDOriginal – Björn Dahlström själv, fotograferad i modellverkstaden. "Jag älskar perfektionen i det massproducerade, jag tycker det är vackert."

Bild: Pernek Hansen

och krängde sitt Kommatecken, eller "Liten fåtölj" som den hette då, utan att egentligen kunna över-skåda hur beställningarna skulle effektueras efteråt. Han hade hyrt en släpkärra, byggt en monter efter släpkärrans mått, lassat in sina möbler, och sedan sträckkört med BMW:n ner till Schweiz. Dödstrött tog han in på en bierstube mitt i natten.

– Att en nästan totalt okänd hyrde en monter på Salone del Mobile upptäcktes som ganska galet, så den natten sov jag lite oroligt, minns han. Men på morgonen, när jag drog ifrån gardinerna, så var där ett fantastiskt alplandskap, otroligt vackert. Och sedan körde jag sista biten, en halvdag, ner till Milano, och så var det bara att sätta igång. Det kändes bra.

Därmed tog möbelkarriären fart.

Men att vara tillverkare var inte hans grej, erkänner han idag.

– Björns stora svaghet är hans kärlek till jobbet, säger Springfeldt. Han tar på sig alldeles för mycket. Att vara producent passade honom illa, han kunde inte möbelbranscheriet. Men han var inte rädd för att testa det, det är han aldrig. Att acceptera profes-suren på Konstfack är ju rätt djävult. Och hans bredd som formgivare är ju unik.

Hur säljer han då?

– Bra, tycker jag. BDRelax, vilstolen med inbyggd sovsäck från förra året, kostar 20.000 kronor, och den har vi sålt 25 stycken av. Jag är nöjd.

Björn Dahlström är en av designsveriges bäst beva-rade hemligheter. Förmodligen för att han är för mångsidig för att få grepp om. Han ritat möbler och cyklar och bormaskiner och leksaker och tält och ljusstakar och kastruller och vandringsstavar och typsnitt och...

Var ska en stackars journalist börja?

Naturligtvis skulle det hjälpa om han tyckte om att tala om sitt arbete och sig själv, men enligt Springfeldt finner han det "oerhört olustigt att låta sig porträtteras."

– Han är mycket omtyckt i kåren, men han är definitivt ingen festprisse. Snarare är han en ensam-varg. På de internationella möbelmässorna besöker han hellre konstmuseerna än går på branschfester.

– Att titta på stolar för att göra en stol är för mig en dålig utgångspunkt, konstaterar Dahlström.

Vad har du för favoritkonstnär? frågar jag.

– Hmmm...

Lång tystnad.

– Får jag återkomma om det?

Förmodligen är det just denna seriositet som gjort Dahlström så populär bland producenterna. Hans förmåga att sätta sig in i användarens situation är omtalad och det fäktum att han – förutom en skulpturkurs och en silversmedskurs – saknar formell

utbildning tycks ingen bry sig om längre. Det ultimata beviset på det är Atlas Copco som 1993 anförtrorde honom uppdraget att rita en motordriven brytmaskin till en total utvecklingskostnad av 44 miljoner kronor. Borren vann Svensk Forms designpris 1997.

– Man får helt enkelt ta reda på hur saker och ting funkar, konstaterar han lakoniskt.

Därtill har han en annan stor fördel.

– Jag älskar perfektionen i det massproducerade, jag tycker att det är vackert. De svårigheter man stöter på när man ska anpassa en konstnärlig idé till en stram tillverkningsprocess, det är som en jättestor tankenöt. Om idén överlever kvarnen av begränsningar har man lyckats. Det uppfattar jag som en stor seger.

Ett aktuellt exempel – ett som tydligt visar på hans oberoende position inom svensk design: när Kasthall 1999 erbjöd åtta designers att rita varsin matta var Dahlström den enda som valde bort det tuftade.

– Eftersom jag aldrig hade ritat en matta tidigare sa de att, är man nybörjare är det bättre att jobba med tuftade mattor för då kan man i princip göra vad som helst, det är som en duk man kan måla på. Men för mig var det alldeles för fritt. Jag ville ta reda på vad man kunde göra med de där fantastiska gamla mekaniska vävstolarna!

Denna lust att anpassa sig till industriella villkor är ännu ett skäl till varför Björn Dahlströms möbler kan dyka upp om 20, 30 år och fortfarande kännas angelägna. Massproducerade har de möjlighet att få stort inflytande i vardagen, distinkta som de är utan att vara överdrivet personliga eller påträngande. Och även om han själv aldrig skulle ta så stora ord i sin mun tycks hans långsiktiga ambition vara att sätta ut gränsen mellan bruksvara och designobjekt. En av hans starkaste visioner är att formgivare ska bli en alltmer naturlig del av industrin.

– Industrin måste lära sig att utnyttja det enormt effektiva konkurrensmedel som formgivning innebär. På kultursidorna kommenterar man form, men i näringslivsdelarna är det rätt tyst. Det är väldigt konstigt. Som ett led i att skapa mer visionär design måste industri och formgivning bli ett.

FOTNOT: Björn Dahlström är aktuell med en lång serie projekt. På möbelmässan i Stockholm i februari presenterar han en bordserie för Cbi. Till Milanomässan i april en formpressad kontorsstol samt en stol för hem och offentlig (båda Cbi); en plaststol för italienska Plank; och en datorarbets-plats för italienska Magis. Han har ritat ny inredning till segelbåten Omega 42, premiär på Båtmässan i Ålsvjö i mars. Och ungefär samtidigt ska hans första butiksinredning stå klar, NKbarn i Stockholm. □